

Digitalt særtryk af
FUND OG FORSKNING
I DET KONGELIGE BIBLIOTEKS
SAMLINGER

Bind 53
2014

With summaries

KØBENHAVN 2014
UDGIVET AF DET KONGELIGE BIBLIOTEK

Om billedet på smudsomslaget se s. 67.

Det kronede monogram på kartonomslaget er tegnet af
Erik Ellegaard Frederiksen efter et bind fra Frederik 3.s bibliotek

Om titelvignetten se s. 171.

© Forfatterne og Det Kongelige Bibliotek

Redaktion:

John T. Lauridsen

Redaktionsråd:

Else Marie Kofod
Erland Kolding Nielsen
Anne Ørbæk Jensen
Marie Vest

Fund og Forskning er et peer-reviewed tidsskrift.

Trykt på Munken Premium Cream 13, 115 g
Dette papir overholder de i ISO 9706:1994
fastsatte krav til langtidsholdbart papir.

Nodesats: Dansk Center for Musikudgivelse & Jakob K. Meile
Grafisk tilrettelæggelse: Lene Eklund-Jürgensen & Jakob K. Meile

Tryk og indbinding: SpecialTrykkeriet, Viborg

ISSN 0069-9896
ISBN 978-87-7023-129-9

LÜBECK LIGGER SYD FOR KASSEL

Omkring to breve fra Kamma Rahbek og
et mindedig af Friederike Brun

AF

KIRSTEN DREYER

I 2012 erhvervede Det Kongelige Bibliotek to breve fra Kamma Rahbek til præsten og digteren C.J. Boye dateret 20. november og 25. december uden år. Trods manglende årstal – en skødesynd Kamma som regel gjorde sig skyldig i – lader brevene sig dog af indholdet tidsfæste til 1826, idet de handler om Boyes oversættelse til dansk af et mindedig på tysk, forfatterinden Friederike Brun skrev i anledning af digteren Jens Baggesens død 3. oktober og Kamma Rahbeks rolle som litterær mellemmand. De indgår i en lille korrespondance på i alt 6 breve, og de har været citeret eller omtalt i forbindelse med Baggesen og fru Bruns venskab, men aldrig trykt i deres helhed, ligesom det er tilfældet med Boyes breve til Kamma. Set i større perspektiv er brevvekslingen imidlertid også værdifuld som kilde til belysning af Kamma Rahbeks forhold til Jens Baggesen og hendes rolle som værtinde på Bakkehuset.¹

Kamma Rahbek er ofte blevet skildret som de danske guldalderdigteres muse og fødselsjælper. Det kendteste eksempel er måske H.C. Andersen, der i *Mit Livs Eventyr* fortæller, at Kamma en dag, da han

¹ Brevene er omtalt i Kr. Arentzen: *Baggesen og Oehlenschläger*, VIII, 1878, s. 96 og s. 142f., og L.L. Albertsen: *Til et minde. En digters død og eftermæle. Baggeseniana*, VII, 1976, s. 22 citerer et brudstykke af brevet 20.11.1826 men uden at oplyse, hvor brevet befinder sig. Brudstykker af begge breve er endvidere citeret i Peter Valore: *Guldaldertidens kvinder*, 1989, s. 84f. og s. 87. I noterne til sidstnævnte bog hedder det i øvrigt, at de ligger i Bakkehussamlingen i Frederiksberg Bibliotek i samlingen af breve fra Kamma Rahbek til litteraten C.J. Boye XVII. Oplysningen er dog misvisende, idet XVII rummer to breve begge katalogiseret som breve til C.J. Boyes fætter, litteraten A.E. Boye. Imidlertid er kun det ene af brevene, dat. Torsdag Morgen u.å., stilet til A.E. Boye, medens det andet, dat. "Fredag Aften, d. 26. Januar", er til C.J. Boye, hvilket dog ikke umiddelbart fremgår. Under arbejdet med transskription af Kamma Rahbeks breve i Bakkehussamlingen opdagede jeg imidlertid, at biblioteket ganske rigtigt havde de to af Peter Braams Valore citerede breve dat. 20.11. og 25.12. men kun i maskinskrevne afskrifter, som tilmed ikke var katalogiserede, ligesom der hverken var oplysning om, hvor originalerne befandt sig eller afskrifternes proveniens.

skulle besøge en af sine utallige velyndere, Engelke Colbiørnsen, der havde lejet sommerværelser på det landligt beliggende Bakkehus på Frederiksberg, rakte ham nogle roser med ordene "Vil De tage dem med op, det vil vist fornøje Conferentsraadinden at faae dem af en Digters Haand!" Omend Andersen som ældre nok må indrømme, at det var sagt halvt i spøg, så var det første gang, "at Nogen satte Digternavnet i Forbindelse med mit, det gik mig gennem Blod og Sjæl, Vandet kom mig i Øinene og jeg veed, at fra dette Øieblik af var min Tanke vakt for at skrive og digte, det havde før kun været mig en Leg til Afvexling med Dukketheatret, nu stod det høiere – nu var det Maalet".²

Kamma Rahbek var dog langt fra entydigt begejstret for romantikken og de romantiske digtere. Svogeren Adam Oehlschläger skriver således i sine erindringer, at Kamma, skønt meget yngre end Rahbek og uagtet alle hendes talenter, havde vænnet sig til at tro blindt på ægtefællens smag.³

Da hun blev gift med Rahbek i 1798, blev hans mange jævnaldrende venner også hendes venner, og gennem breve og diverse memoirer får man vidnesbyrd om den betydning, hun f.eks. tillagde digtere som Frederik Høegh-Guldberg, som i Bakkehussproget oven i købet blev døbt "Kjære Broder",⁴ præsten i Keldby på Møn C.A. Lund og sidst men ikke mindst P.A. Heiberg, alle repræsentanter for det sene 1700-tal.

Anderledes omskifteligt var Kamma Rahbeks syn på Baggesen, der langt hen ad vejen – vel meget naturligt – var betinget af den sidstnævntes forhold til Rahbek. Rahbek og Baggesen havde været venner i 1780erne, men i 1789 var venskabet blevet til fjendskab fra Baggesens side, efter at Rahbek havde skrevet fem satiriske epigrammer, der tilmed blev offentliggjort uden hans vidende og vilje.⁵

Da Jens Baggesen i midten af august 1806 kom til København efter fire års fravær, hilste Rahbek ham et par uger efter ankomsten velkommen i "Den danske Tilskuer" ved at trykke en ode, han havde digtet til kronprins Frederik i Kiel. Og i en højstemt efterskrift skriver Rahbek bl.a.: "Det er ikke en ringe Hæder for danske Tilskuer, at hans Blad er det Altar, hvorpaa denne Musernes og Gratiernes Yndling frembærer sit første Takoffer ved Gjensynet af sin elskede Hjemstavn; ingen ringe Hæder for ham, at det undes hans Blad at bebude Smagens og Dig-

² *Mit Livs Eventyr*. Revideret Tekstudgave ved H. Topsøe-Jensen, I, 1951, s.70.

³ *Oehlschlägers Erindringer*, I, 1850, s. 214.

⁴ Otto B. Wroblewski: Bakkehussproget. *Museum. Tidsskrift for Historie og Geografi*, 1896, Første Halvbind, s. 21.

⁵ Anne E. Jensen: *Rahbek og de danske digtere*, 1960, s. 36.

Ill. 1: Kamma Rahbek (1775-1829). Silhuet af F.L. Schmitz 1805 omgivet af en blomsterranke af H.P. Hansen 1883. (Det Kongelige Biblioteks Billedsamling)

tekunstens Venner den nære og sikre Udsigt til, at vort Fædrelands Litteratur snart skal beriges med en Samling af Digte fra den Haand, hvem den skylder saamange af sine ypperste Prydelser”.⁶ Hvis årene ikke havde gjort Baggesen mildere stemt mod sin gamle ven, måtte denne velkomsthilsen under alle omstændigheder gøre det, og Baggesen blev

⁶ August Baggesen: *Jens Baggesens Biographie*, III, 1853, s. 243.

ofte gæst på Bakkehuset, der siden Kamma og Rahbeks ægteskab i 1798 var blevet samlingssted for tidens førende kulturpersonligheder.

Hvor eller hvornår Kamma egentlig stiftede bekendtskab med Baggesen er usikkert. I et brev til Oehlenschläger 16. september 1806, skriver hun, at hun kun har talt med ham et par timers tid efter hans ankomst, og videre hedder det: "Forresten maae jeg tilstaae, at han aldeles ikke imponerede mig da jeg talte med ham, og at jeg fandt ham langt interessantere for omtrent en halv Snees Aar siden, thi da taledede han saa jeg kunde tabe Næse og Mund over ham, og nu forekom han mig en *Conversateur a la Gierlew*,⁷ hvilket man snart kan faae nok af." Hun tilføjer, at det dog er Baggesen, og hun har med "megen Fornöielse" hængt hans portræt, som han har foræret hende, op på væggen.⁸ Men en måneds tid senere, 24. oktober, kommenterer hun igen Baggesens personlighed i et brev til den kommende svoger eller rettere undlader at kommentere ham: "Om Baggesen har De vel allerede hørt m e g e t, ellers kunde jeg denne Gang skrive meer end sidst, thi nu kiænder jeg dog noget til ham, da han har været her adskillige Gange, og vi ere meget gode Venner".⁹ Hvordan det nu end skal forstås, blev Kamma som så mange andre charmeret af ham, og efter et af hans besøg sendte hun ham 4. oktober en rose ledsaget af en billet, hvori hun skriver: "Da jeg i Morges fik Øie paa medfølgende lille nydelige Rose, som kort tilforn var udsprungen paa et Træ, jeg for et Par Aar siden gav den hulde, blide Kronprindsesse,¹⁰ som det kjære ste, jeg dengang eiede, og som jeg siden nogen Tid har havt i Forvaring for hende, beklagede jeg meget, at jeg ikke vidste af denne Roses Existents i Aftes, da jeg langt hellere havde budet Dem den, end den, De saavenskabeligen modtog. Men da den nu engang er Dem tiltænkt, saa giver jeg mig den Frihed at sende Dem den tilligemed min inderlige Tak for den Glæde, Deres kjære Selskab forskaffede os i Aftes. Vistnok er der heller I n g e n – næst vor fælles elskelige Prindsesse – jeg heller giver Roser, og der bedre fortjener dem, end den Digter, i hvis Have jeg har plukket saa mange skønne metaphoriske Roser".¹¹ Jens Baggesen, som umiddelbart efter regnede med at rejse hjem til Frankrig, hvor han var gift og bosat, kvitterede med et digt "Afskeds-Rosen. Til

⁷ A.C. Gierlew (1774-1845), cand.theol.; kendt som Sophie Ørstedes opvartende kavaler.

⁸ H.A. Paludan, Daniel Preisz og Morten Borup (udg.): *Breve fra og til Adam Oehlenschläger Januar 1798-November 1809*, II, 1945, s. 87f.

⁹ Paludan, Daniel Preisz og Borup, II, 1945, s.108.

¹⁰ Kronprinsesse Marie Sophie Frederikke (1767-1852).

¹¹ Baggesen, III, s. 254f. Jf. Paludan, Preisz og Borup, IV, 1946, s. 212.

Fru Professorinde Rahbek”,¹² som Kamma ifølge et brev til vennen og præsten J.P. Mynster i Spjellerup 20. oktober blev rørt over.¹³

Jens Baggesen fik også sin gang hos Oehlenschlägers søster og svoger Sophie og Anders Sandøe Ørsted, der boede i Vestergade 22, og den let fængelige Baggesen blev hurtigt betaget af Sophie Ørsted, der i intellektuel henseende ikke kunne måle sig med Kamma, bl.a. fordi hun ikke havde fået samme grundige undervisning i moderne sprog og diverse skolefag. Men Sophie læste dog tysk, og hun var en stor beundrer af Goethes forfatterskab og den romantiske digtning, som Baggesen til gengæld var modstander af. Men under indtryk af sine følelser for Sophie blev Baggesen – i det mindste for en tid – omvendt til tilhænger af romantikken.

Ved sin ankomst havde Baggesen taget ophold hos sin broder Hans Peter i Studiestræde, og det var som nævnt hans plan at rejse hjem i oktober, men under et besøg hos Ørsteds 20. oktober blev han pludselig syg, og derfor tilbød de gæstfrit, at han kunne blive, til han blev rask. Afrejsen trak således ud, og fra da og til han endelig forlod København 26. maj 1807, boede han hos Ørsteds. Sladderer gik selvfølgelig hurtigt, ikke mindst fordi Sophie Ørsted tydeligvis var betaget af Baggesen, og også Kamma kommenterede sladderer i et brev til Oehlenschläger 24. januar 1807: “Jeg bryder mig forresten ikke om al den Sladder Byen er fuld af i Anledning af Jaggenses¹⁴ Commerz hos Deres Söster, thi jeg veed ret godt, at den ikke siger noget, men jeg nægter dog ikke, at det seer ud, som et kiedsommeligt Jaskerie, selv for mine Øine, uagtet jeg dog er bedre underrettet, end de, som sladdrer derom”.¹⁵

Kammas overbærenhed skulle dog snart ændre sig. I slutningen af marts 1807 udgav Baggesen *Giengangeren og han selv, eller Baggesen over Baggesen*, der var skrevet i Sophie Ørsteds stue. I digtet, der er formet som en dialog, tager Baggesen afstand fra sin tidligere produktion og bekender sig til Goethe og romantikken, som han som nævnt havde stiftet bekendtskab med gennem Sophie. Samtidig blev det bl.a. et hårdt angreb på Rahbek ikke mindst på hans virksomhed som kritiker. Rahbek tog efter Baggesens mening for meget hensyn til personlige venskabelige følelser frem for at forholde sig kritisk distancerende. Selv Rahbeks ros af Baggesens egne værker blev genstand for satiren.

¹² A. Arlaud (udg.): *Jens Baggesens Poetiske Skrifter*, V, 1903, s. 44f.

¹³ C.L.N. Mynster (udg.): *Nogle Blade af J.P. Mynsters Liv og Tid*, 1875, s. 23ff.

¹⁴ Et af Baggesens talrige Bakkehusnavne.

¹⁵ Paludan, Preisz og Borup, II, 1945, s. 158.

Ill. 2: Jens Baggesen (1764-1826). Farvelagt litografi efter maleri af S. Bendixen. (Det Kongelige Biblioteks Billedsamling)

Tiden var de litterære fejders tidsalder, men hvis Baggesen havde forventet, at Rahbek ville indlade sig på en offentlig strid pga. *Giengangeren*, tog han fejl. Rahbek forholdt sig totalt tavs. Med Kamma var det derimod en anden sag.

Offentligt udtalte hun sig dog ikke, men 15. maj 1807 skriver hun i et brev til P.A. Heiberg: “Eet kan jeg dog ikke holde mig fra at sige, det nemlig, at jeg i denne Tid meget ønsker, at De var her hiemme for at *tugte Bens Jaggesen* /: eller Jaskesen, Bakkelsen, Bakkelsebeestet, som De bedst synes:/ thi det er dog uforsvarligt, at han saa ublue skal drive sit Uvæsen her, og her er jo ingen som kan holde ham i Ave. De har ventelig set, hvor lumpent han har væltet sig ind paa Rahbek, og ved samme Lejlighed paa flere, Dem inclusive. Han lægger sig ud med heele Verden, og har i det nærværende Øieblik aldeles ingen Agtelse iblandt sine Landsmænd, og fortjener den heller ikke. Han fortjener ikke engang, at man skal ærgre sig over ham, men jeg har dog ikke kunnet lade det være. Nu er der igien kommet et nyt Bind Sludder ud af ham, og der skal endnu ligge adskillige Bind færdige, som sikkert indeholde nye Lumpenheder. Men nok om det Beest”.¹⁶ Og 16. september, hvor

¹⁶ Det Kongelige Bibliotek, NKS 1455 2°.

Kamma og Rahbek en tid var husvilde, fordi englænderne havde taget ophold på Bakkehuset i forbindelse med Københavns bombardement et par uger tidligere, noterer et medlem af kredsen omkring Bakkehuset, provst Frederik Schmidt i sin dagbog: “Baggesen var hun (og det med Rette) grumme vred paa, da han i Førstningen havde teet sig som en varm Ven og paatrængt sig dem, for siden at spille en Judas-Rolle.”¹⁷

Giengangeren fik ikke alene konsekvenser for forholdet mellem Rahbeks og Baggesen men også betydning for forholdet mellem Kamma og Ørstederne specielt Sophie Ørsted, som aldrig havde været videre hjerteligt, hvad Sophies Bakkehusnavn “Geheimeraadinden,” en spydig henvisning til hendes væsen, vidnede om.

Kamma Rahbeks biograf P.H. Boye mener, at Baggesens rejse til København og hans store produktivitet under opholdet var tænkt som “et Hærtogt mod Oehlenschläger efter en vel anlagt Felttogsplan,” hvor han dels ville vise, at “den gamle Baggesen” var lyslevende, dels angribe “den moderne Smagløshed og Ubundenhed i den oehlenschlägerske Litteratur,” og at *Giengangeren* var tænkt som et våben i denne kamp.¹⁸ Om denne teori holder stik, kan og skal ikke afgøres her. Men det står under alle omstændigheder fast, at *Giengangeren* som nævnt blev til et angreb på Rahbek, som naturligvis måtte komme bag på Kamma. Den 20. november 1807, et halvt år efter at Baggesen havde forladt København, skriver hun i et brev til Oehlenschläger, hvori billedbrugen i øvrigt er præget af englændernes bombardement i september, der bl.a. havde lagt hendes fader, Hans Hegers gård i Nørregade i ruiner: “Jeg veed, at Baggesen er i Paris, og at han i mange Henseender maae være Dem interessant, og i een Henseende – nemlig som – Sophies Ven – maaskee endog kiær, men tillad mig gode Adam! at sige Dem, at Deres tvende anvendte Sentenzer: “Herre Gud! vi er jo alle Mennesker” og: “Hvo som er reen kaste den første Steen” strax oven paa de faa Ord, hvormed De besvarer mine mange Ord i den Anledning,¹⁹ staae som et Forsvar for Giengangerhistorien. Maaskee misforstaaer jeg Dem, og i saa Tilfælde vil jeg ønske, De vil underrette mig bedre; thi jeg kan dog aldrig troe, at De kunde, jeg vil ikke sige billige, men blot forsvarer Baggesens Forhold i den bevidste²⁰ Sag. Jeg holder selv Baggesen

¹⁷ Ole Jacobsen og Johanne Brandt Nielsen (udg.): *Provst Frederik Schmidts Dagbøger*, I, 1966, s.120.

¹⁸ P.H. Boye: *Om Karen Margrethe Rahbeks Brevvexling og hendes Correspondenter*, 1881, s. 41.

¹⁹ Jf. Kamma Rahbeks brev til Oehlenschläger efter 12.6.1807 (Paludan, Preisz og Borup, II, 1945, s. 239) og Oehlenschlägers brev til Kamma Rahbek 23.10.1807 (ib. 288).

²⁰ Omtalte.

for et saare interessant Menneske, og fortryder heller ikke et eneste af de mange forbindtlige og venskabelige Ord, jeg har sagt ham i den Anledning, fordi jeg ikke har sagt et eneste, som jeg ikke meente, paa den Tid, jeg sagde det, men jeg vilde holde mig selv for en slet Kone, naar jeg reent kunde glemme, at han uden Grund har behandlet Rahbek paa en, af Venner og Fiender erkjendt u vær d i g Maade. Min heftige Vrede er vel nu forbi, og jeg kan tænke paa den hele Sag uden at harmes saaledes derover, som dengang, han kastede sine Bomber, der sikkerlig ogsaa giældte mig og Carl”.²¹

Havde hendes vrede end lagt sig, brød hun alligevel forbindelsen med Sophie Ørsted, idet hun ikke, som det senere hedder i brevet, kunne “ansee Baggenses Veninde, for min Veninde, og man kan dog heller ikke fortænke mig i, at jeg ikke finder stor Tilböielighed i at komme i det Huus, hvor Baggeseu smeddede eller stöbte sine Bomber,” ligesom hun heller ikke kunne tro, “at man paa Vestergade har misbilliget Bakkehuus-Bombardementet”.²²

Medens bruddet med Sophie Ørsted var ulægeligt, var det modsatte paradoksalt nok tilfældet med forholdet til Baggeseu.

Der skulle gå seks år, før Jens Baggeseu atter kom til Danmark. I mellemtiden havde han igen vendt sig mod romantikken, og da han vendte tilbage til København i august 1813 var det med planerne om at påbegynde udgivelsen af et litterært og æstetisk tidsskrift, men inden det kom så vidt, debuterede han som teateranmelder i Jens Kragh Høsts tidsskrift *Dannora*, hvor han bl.a. skrev om flere af Oehlenschlägers skuespil. På Bakkehuset var Kammas syn på svogeren Oehlenschläger, som i maj 1810 langt om længe efter ti års forlovelse var blevet gift med Christiane, blevet mere kritisk. Det er måske forklaringen på, at Baggeseu atter fik sin gang på Bakkehuset, hvor Kamma tilsyneladende havde tilgivet ham hans tidligere handlemaade. Baggeseu havde imidlertid langt fra ændret syn på Rahbek. Efter at lystspillet *Uglspil* af den nu glemte dramatiker Balthasar Bang havde haft premiere på Det Kongelige Teater 21. februar 1814 og var blevet udpebet, skrev Baggeseu en anmeldelse, hvori han angreb teatrets direktion. Den var imidlertid formet således, at den i realiteten kun gik ud over den ene af teatrets tre direktører, nemlig Rahbek. Baggeseu lod det imidlertid ikke blive ved kritikken af embedsmanden Rahbek. Han gik ogsaa til angreb på mennesket Knud Lyne Rahbek. Den 5. marts havde han udsendt første nummer af *Lille*

²¹ Paludan, Preisz og Borup, III, 1945, s. 30f.

²² Paludan, Preisz og Borup, III, 1945, s. 32.

Søndagften, og i tidsskriftets andet nummer, 19. marts, publicerede han *Pindsvinet, en allegorisk Fortælling*, som fortsattes i de følgende numre. I nr. 3, 26. marts, optrådte Rahbek i slet skjult forklædning som “et simpelt Svin,” der var “paa Kroppen meget smudsig” og lugtede “af Brændevin,” som han i øvrigt fik “hos Ammen, hvor han var i Kost”.²³

Hvornår eksakt Kamma blev bekendt med Baggesens nye angreb på Rahbek er usikkert, men der kan næppe være gået et par måneder, som P.H. Boye antager.²⁴ Hun må i hvert fald have erfaret det senest 15. april, hvor hun i et brev til vennen og udgiveren af tidsskriftet *Athene*, Chr. Molbech, skriver, at Rahbek og den unge Fritz Hedemann, der var pensionær på Bakkehuset, netop har fortalt hende, at en anden af hendes nære venner, A.E. Boye, fader til P.H. Boye, var meget tilfreds med, at hans “Baggeseniana” kunne blive Athenestof.²⁵ Det drejede sig om *Epistel fra Hans Mikkelsen til Søndagsskriveren*, der blev trykt i *Athene* II, april 1814, 345ff., hvor Boye, der var antibaggesenianer og tilhænger af Oehlenschläger, tog Rahbek i forsvar. Det fremgår da i øvrigt også af en “Forerindring” til epistlen, at Rahbek havde været bekendt med den inden trykningen, omend han ikke havde ønsket et sådant forsvar.

At Kamma ikke skulle have kendt til indholdet af Boyes artikel virker altså usandsynligt, og derfor forekommer et udateret brev, hun efter læsningen sendte til Boye paradoksalt, idet hun skriver, at Rahbek vel ikke kan “have noget imod at blive forsvaret *saaledes*, især efter hvad De i Forerindringen har erklæret; men den baggesenske Nederdrægtighed atter gientaget, og maaskee ham, som den var mig ganske *ny*, kan naturligviis ikke være ham et opbyggeligt Syn.” Under alle omstændigheder hedder det videre: “Mig oprørte den, skøndt jeg dog *foragter* Baggesen saa dybt, at det er mig umueligt at begribe, hvorledes R. kan lade sig sit Liv forbittre af en saadan Person, hvis Roes lige saalidet kan bringe Ære, som hans Daddel Vanære”.²⁶

Man kunne med rimelighed have formodet, at Bakkehuset efter dette for altid ville have været lukket land for Baggesen, men det blev heller ikke tilfældet denne gang. Endnu i januar 1816 skriver Kamma i et brev til J.P. Mynster, hvori hun først kommenterer tidens litterære stridigheder: “Baggesen foragter jeg – de fleste Andre af det Slags Personer ere saaledes beskafne, at jeg hverken kan agte eller foragte dem *g a n s k e*.” I samme moment udtaler hun i øvrigt også, at hun heller ikke har noget

²³ Arentzen, IV, 1872, s. 46.

²⁴ Boye, 1881, s. 77.

²⁵ Kirsten Dreyer (udg.): *Kamma Rahbeks brevveksling med Chr. Molbech*, II, 1993, s. 523.

²⁶ Det Kongelige Bibliotek, NKS 1458 2°.

til overs for svogeren Oehlenschläger, som forholdt sig tavs, “fordi han er for fornem til den Sølen, der naturligviis ogsaa vilde fordærve hans fine Klæder”.²⁷ Imidlertid vendte billedet sig endnu en gang i løbet af de følgende måneder, og det skyldtes indirekte Friederike Brun.

Omkring 1787 – det eksakte tidspunkt kan ikke fastslås²⁸ – havde Jens Baggesen stiftet bekendtskab med den tyskfødte forfatterinde Friederike Brun, datter af sognepræsten ved St. Petri Kirke i København Balthasar Münter, og 1783 gift med den ligeledes tyskfødte handelsmand Constantin Brun, der efter sit ægteskab havde slået sig ned i København, hvor han blev administrator i Det vestindiske Kompagni, samtidig med at han selv drev handel. I modsætning til hustruen interesserede Brun sig ikke for kunst og litteratur, men parrets hjem først i kompagniets ejendom i Amaliegade og senere i vinterhalvåret i Moltkes Palæ på hjørnet af Dronningens Tværgade og Bredgade og om sommeren på landstedet Sophienholm ved Bagsværd Sø, blev et samlingssted for tidens førende kulturpersonligheder. Blandt gæsterne udover Baggesen var f.eks. komponisten C.E.F. Weyse, Oehlenschläger og Johan Ludvig Heiberg. De sidste to var dog ikke så vedholdende som Baggesen. Oehlenschläger svigtede, fordi Baggesen kom hos Bruns, og den unge Heiberg mistede interessen for Friederike Bruns salon, da husets fejrede datter, Ida i 1816 blev gift med den østrigske diplomat Louis de Bombelles og forlod Danmark, et svigt som indirekte også berøres i forbindelse med historien om oversættelsen af Baggesens mindedigt. Kun Baggesen holdt som nævnt fast ved forbindelsen med Friederike Brun i de perioder, han opholdt sig i Danmark, og de lå også på linje i litterær henseende. Begge tilhørte den følsomme tid før romantikkens gennembrud.

Medens Kamma søster Christiane allerede omkring 1806 havde fået sin gang hos Constantin og Friederike Brun,²⁹ er det sværere at fastslå, hvornår Kamma gjorde fru Bruns bekendtskab. Men af et brev fra Oehlenschläger til Kamma i anledning af hendes fødselsdag 19. oktober 1812 ses det, at Fr. Brun benyttede hende som afskriver af sine svært læselige manuskripter.³⁰ Hvor meget de har set til hinanden på dette tidspunkt og de følgende år, er usikkert, men et brev fra Kamma til hendes jævnaldrende tante og nære veninde, Anna Dorothea Drewsen 6. august 1815 vidner om, at det under alle omstændigheder først var i

²⁷ Mynster, 1875, s. 151.

²⁸ Louis Bobé: *Frederikke Brun født Münter og hendes Kreds hjemme og ude*, 1910, 37.

²⁹ Paludan, Preisz og Borup, II, 1945, s. 106.

³⁰ Daniel Preisz (udg.): *Breve fra og til Adam Oehlenschläger November 1809-Oktober 1829*, I, 1953, s. 105.

Ill. 3: Kamma Rahbeks hjørnestue med arbejdsbord og redskaber til æskefremstilling. Rekonstruktion i forbindelse med udstillingen "Kunst Commerzen i Bakkehuset" i 2010. (Foto: Karsten Bundgaard)

forbindelse med Mynsters bryllup med Fr. Bruns niece, Fanny Münter 21. juli 1815, at Kamma første gang var gæst på Sophienholm.³¹ Omend Kamma Rahbek og Fr. Brun aldrig blev nære korrespondenter eller gæstede hinanden i større omfang, blev det dog til et livslangt venskab, der varede til Kammas død i 1829, og A.E. Boye blev for så vidt også inddraget i forbindelsen mellem de to damer, idet Kamma overlod det til vennen at skaffe afskrivere til at tyde, hvad hun kaldte "Madamens underlige Tegn og Gjærninger".³²

Det var også tilfældet, da Fr. Bruns datter Ida, besunget af alle Guldalderens digtere fra Baggesen til Oehlenschläger og Johan Ludvig Heiberg for sine plastiske attituder og sin smukke sangstemme, som nævnt 4. februar 1816 blev gift med den østrigske diplomat, grev Louis de Bombelles, og 7. maj forlod København for at rejse til Dresden, hvor hendes mand var blevet udnævnt til gesandt ved det sachsiske hof.³³ Dagen før

³¹ J.M. Thiele: *Erindringer fra Bakkehuset*, 1869, s.108ff.

³² Boye, 1881, s.164.

³³ Louis Bobé: *Ida Brun Grevinde Bombelles*, 1932, s. 90f.

udtrykte Baggese sin sorg over hendes afrejse i et tysk digt, som han umiddelbart efter oversatte til dansk under titlen *Den døende Harpeklang*, der blev trykt i juniheftet af tidsskriftet *Danfana*.³⁴

Inden trykningen lod Fr. Brun Kamma læse Baggese's afskedsdigt, og hun blev så begejstret, at hun både tog en afskrift til sig selv og til Fr. Brun. Da Baggese fik lejlighed til at se Kammas smukke og sirlige afskrift hos Idas moder, glemte han alt om sin tidligere opførsel og blev inspireret til *Elegi til Fru Professorinde Rahbek, fød Heger*. I digtet hedder det bl.a.:

Seer mit Hjerte jeg i dette Spejl?
Smile mine Tanker mig imøde?
Opstod, himmelluttret, uden Fejl
Deres Aabenbaring fra de Døde”.³⁵

Jens Baggese vovede imidlertid ikke selv at sende digtet til Kamma men overlod det i stedet til Fr. Brun at agere bybud. Friederike Brun var naturligvis ikke uvidende om Kammas foragt for Baggese, og heller ikke hun dristede sig til at videresende elegien uden videre. I stedet fremsendte hun det sammen med nogle blomster fra haven på Sophienholm. Hvorvidt digtet og blomsterne har været ledsaget af et brev fra Fr. Brun, melder historien ikke noget om. Hvis det har været tilfældet, er det i hvert fald ikke bevaret, men at hun har ønsket at bringe en forsoning med Baggese i stand fra Kammas side er hævet over enhver tvivl. Således har Kamma Rahbek også fortolket det.

Kamma lod sig dog ikke betage endsige besnære af Baggese's smiger i første omgang. End ikke et personligt takkebrev til Baggese blev det til. Takken måtte gå via Fr. Brun, og Kamma gjorde intet for at skjule sine inderste følelser: “*Deres søde Blomster kom før Baggese's skønne Maililie*, og hvor umueligt det end er for Bocca-méla,³⁶ følesløs og uden Lyst at betragte en saadan Vaarblomst – der ovenikjøbet fremstiller sig for hende paa en ublid Østenvindsdag, som for at smile med dobbelt Ynde – saa nævner hun dog billig hine *først*, og hun maatte kiende Deres og Ida's Sanger meget slet, hvis dette skulde forarge ham, ja, hvis han ikke endog vilde finde det i sin Orden, naar hun aabenhiertig tilstod, at Deres Blomster vare hendes Hierte nærmest og kiærest.” Nogle dage

³⁴ Optrukt i *Jens Baggese's danske Værker*, 2. udg., VI, 1845, s. 67.

³⁵ *Jens Baggese's danske Værker*, VI, 1845, s. 165.

³⁶ Ital.: honningmund. Fr. Bruns kæle navn til Kamma.

efter, fredag morgen fortsætter hun: “Hvad *Smukt* og *Elskværdigt* Digteren fortiente, man sagde ham derfor, det overlader jeg til *Dem*, som kan det bedst, som overalt³⁷ Bocca-méla helst³⁸ seer, at det er *Dem* og *Ida*, han har villet vise en elskværdig Opmærksomhed ogsaa dermed”.³⁹

Om Kamma havde tænkt sig, at Baggesen skulle læse brevet, har vel næppe været tilfældet, men sådan blev det ikke desto mindre, idet det blev fundet blandt hans efterladte papirer. Hvad han har tænkt ved læsningen, står derimod hen i det uviste.

Et par måneder senere, 8. august, var Kamma for en sjælden gangs skyld i Det Kongelige Teater i anledning af den tyske skuespillerinde Maria Renners gæstespil. Her undgik hun ved et tilfælde at komme til at sidde ved siden af Baggesen, men ikke – som hun skriver til A.E. Boye dagen efter – “at komme i megen Commerz med ham. Jeg forbeholder mig mundtlig at give *Dem* en omstændelig Beskrivelse af denne Commerz og indskrænker mig nu blot til at forsikre *Dem*, at den fra Baggesens Side ikke kunde være *beskednere* og *anstændigere*, hvorfor den heller ikke i mindste Maade var mig besværlig, ligesom ogsaa Commerzen fra min Side ikke uden *Miøs*⁴⁰ kunde være undgaaet, eller været anderledes. Og endskiøndt jeg ikke tør fortie, at Enden paa Commerzen – da vi ɔ: Mad: Renne[r], Holbein, og jeg, kørte bort – truede med at blive meget *rørende* – derved nemlig at det lod som Baggesen vilde ind i Vognen til os, og sidde eller egentlig ligge paa vort Skiød – saa kom det dog ikke til nogen *Yderlighed*, om hvilken man med Billighed kunde anklage ham.” Kamma nåede ikke at skrive brevet færdigt samme dag, og da hun afsluttede det næste morgen, var hun måske klar over, at antibaggesenianeren Boye kunne få sine betænkeligheder vedrørende hendes syn på Baggesen, når han læste brevet. Derfor tilføjede hun: “frygt ikke at jeg som Heiberg⁴¹ skal blive en Baggesenianer”.⁴²

Hvis Kamma tiltroede Boye denne frygt, var den ikke helt ubegrundet. Det skyldtes ikke så meget Baggesen selv, men derimod hendes forhold til eller rettere syn på svogeren Oehlenschläger, der gradvist havde ændret sig siden hans hjemkomst fra den store udenlandsrejse i 1809. I et brev til Chr. Molbech 15. november 1813 taler hun f.eks. om Adam Oehlenschlägers selvkomponerede våben, en omvendt lyre, der

³⁷ Overhovedet.

³⁸ Især.

³⁹ Det Kongelige Bibliotek, NKS 2252 4°, VIII,10,10.

⁴⁰ Bakkehussprog for affektation.

⁴¹ Digteren Johan Ludvig Heiberg (1791-1860).

⁴² Det Kongelige Bibliotek, NKS 1458 2°.

danner et A, omslynget af en slange, der bider sig selv i halen, som et O: "Mynster har engang yttret, at det var en uhyre Dristighed af Skiæbnen, at kalde et Menneske: A og O; men jeg kunde snarere ansee det for en uhyre Dristighed af Digteren, at sige: Jeg er Alpha og Omega; thi det er dog den rette – skøndt skiulte – Meening af hans beskedne Forklaring".⁴³ Kammas syn på Oehlenschläger blev ikke mildere pga. af hans reaktion, da Det Kongelige Teater, hvor Rahbek som nævnt var medlem af direktionen, forkastede hans omarbejdelse af lystspillet *Freyas Altar* i efteråret 1816. Det førte til et regulært brud mellem Oehlenschläger og Rahbek, der først blev forsonede to år senere ved skuespilleren Michael Rosings begravelse i efteråret 1818, og det er i dette lys, man f.eks. skal læse en udtalelse fra Kamma til A.E. Boye 20. december 1816, hvor det hedder, at "det mere er hans egen end min Skyld, naar han kun har en ganske almindelig Plads i mit sandelig ikke snævre og ukjærlige Hjerte. Naar han aflægger Hovmod, og lærer Ydmyghed og Selvfornægtelse, saa tør jeg indestaae ham, at mit med mangent et andet kjærligt Hierte vil vende tilbage til ham".⁴⁴ Kamma kom kort og godt mere og mere til at hælde til Baggesens parti pga. Oehlenschlägers opførsel, omend hun i et udateret brev fra foråret 1817 til A.E. Boye erklærede, at hun endnu ikke havde set det parti, hun kunne have lyst at høre til, "og især at jeg ikke føler mindste Drift til at høre til noget af de tvende paagiældende Partier, fordi intet af dem er i mine Øine ret agtværdigt, og jeg desuden føler Modbydelighed for det nærværende Factions-Væsen"⁴⁵.⁴⁶

Af Kammas breve til Boye fremgår det, at hun i efteråret og vinteren 1816-17 af og til har mødt Baggesen under besøg hos Friederike Brun, og på hans fødselsdag 15. februar 1817 sendte hun et lykønskingsbrev, hvori det bl.a. hedder, at hun gerne havde sendt ham en eller anden lille blomst, der kunne forskønne hendes hilsen, "men hvor finder jeg nogen i dette Øieblik? Een har jeg dog, som – haaber jeg – ogsaa i disse Par Krageord vil være umiskjendelig for Digterens Øie: Hjertets uvisnelige Kjærmindede; og hvilken Blomst var vel bedre?"⁴⁷ Var denne visnet i mit Hjerte for Dem, saa vilde De ikke nu modtage min Lykønskning paa Deres Fødselsdag; thi det er dog egentlig denne lille beskedne Blomst, der vilde aabenbare sig for Dem paa

⁴³ Dreyer, I, 1993, s. 326.

⁴⁴ Det Kongelige Bibliotek, NKS 1458 2°.

⁴⁵ Partivæsen.

⁴⁶ Det Kongelige Bibliotek, NKS 1458 2°.

⁴⁷ Baggesen havde i sin ovennævnte elegi benyttet udtrykket "Kjærmindede-Runers Idealer" i forbindelse med synet af Kammas håndskrift (Boye 1881, s. 81).

Ill. 4: Friederike Brun (1765-1835). Litografi (1834) efter maleri af Johan Ludvig Gebhard Lund. (Det Kongelige Biblioteks Billedsamling)

samme. Lad den da sige Dem, hvad det ikke saa lige anstod mig at tolke; og vær overbeviist om, at dens hulde Stjerne ikke leder vild, og at det Gode og Venlige, den aabenbarer Dem, virkelig kommer fra Deres velmenende Veninde K.M. Rahbek.”⁴⁸ I en efterskrift skriver Kamma Rahbek, at Baggesen ikke skylder hende svar, fordi hun ved, at han er syg, og han reagerede da heller ikke på brevet. Det blev i stedet opsat til, at han personligt mundtligt kunne takke hende ved et besøg sammen med Fr. Brun på Bakkehuset i slutningen af juni 1817. Kamma skildrede det efterfølgende i et brev til A.E. Boye. Det er imidlertid gået tabt, men af Boyes svar, som han påbegyndte 2. juli, men som han først fik færdigt 6. juli, fremgår det, at han i første omgang nægtede at tro, at Kamma virkelig havde taget imod Baggesen. Videre hedder det, at han “ikke tvivler paa, hvis denne *ene Gang* skulde blive til *Adgang*, De da vil gjøre alt hvad der staar i Deres Magt for at faae ham til ikke blot privat, men *offentligen* at omvende sig og angre sin forrige Vandel (*offentligt* maae det være, thi privat har han alt omvendt sig mange Gange og dog

⁴⁸ Baggesen, IV, 1856, Tillæg 166.

atter forbrudt sig; desuden var hans *Forbrydelser* (De seer jeg tænker paa Jens Vovehals) offentlige). Naar han offentligt har erkjendt, at han i sine Domme om Rahbek som Skribent, Embedsmand og Menneske (thi i alle tre Egenskaber har han fornærmet ham paa det afskyeligste) har ladet sig forlede af Avind, Misundelse og Lidenskabelighed; saa kan han uden Skye og Skam igien komme i Rahbeks Huus. For alting maae han (Bakkelsen) bede Publicum aldeles at forglemme Pindsvinet og at ansee det som aldrig skrevet. At De tilsteder ham at komme endnu inden sligt er skeet, forraader Deres gode Hjerter og Deres Godmodighed; men at han kommer, det viser at han er et Menneske uden al moralsk Følelse, og uden al Agtelse for sig selv (et Slags *Beskedenhed* kan altsaa ei nægtes ham).⁴⁹

Intet tyder imidlertid på, at Kammas på noget tidspunkt krævede en undskyldning af Baggesen, og han fortrød på sin side tilsyneladende heller ikke sit angreb på Rahbek. Tværtimod. Provst Frederik Schmidt, der boede i Norge, men opholdt sig i København fra slutningen af september 1817 til foråret 1818 i forbindelse med en forestående rejse til Sydeuropa, var i denne periode en hyppig gæst på Bakkehuset samt en nær ven af Kammas broder, Carl Heger. Han førte en detaljeret dagbog, og 26. november noterer han: "Heger fortalte mig forleden, at Baggesen nylig havde været paa Bakkehuset med Frue Bruun og var blevet særdeles venskabelig modtaget af Rahbek. Da Frue Bruun siden yttrede sin Forundring herover for Baggesen som, foruden de Grovheder han har sagt R[ahbek] i Gjengangeren, ogsaa i "Pindsvinet" har kaldt ham den røde Soe, der stinker af Brændeviin, skal hiin have svaret: jeg kunde gjerne været meget grovere mod ham og dog blevet lige got modtaget, hvilket da ret karakteriserer R[ahbek]s overflødige Godmodighed og B[aggesen]s overflødige Lumpenhed".⁵⁰

Carl Heger havde taget Oehlsenschlägers parti i Freyas Altar-striden og kom derfor ikke på Bakkehuset. Om han ellers ville have fortalt sin søster om Baggesens udtalelse, står hen i det uviste.

Under alle omstændigheder mener P.H. Boye, at Baggesen "maaske" var "en ret jevnlig Gjæst" på Bakkehuset i juli og august 1817.⁵¹ Et egentligt bevis herpå findes altså ikke, men August Baggesen skriver i forbindelse med omtalen af *Pindsvinet*, at han som ung sammen med faderen jævnligt kom "i Rahbeks hyggelige Hjem, hvor han stedse

⁴⁹ Det Kongelige Bibliotek, NKS 1458 2°.

⁵⁰ Jacobsen og Brandt-Nielsen, II, 1969, s. 45f. Fr. Schmidt har tilsyneladende misforstået for Fr. Brun og Baggesens besøg, der som nævnt fandt sted i slutningen af juni.

⁵¹ Boye, 1881, s. 110.

fandt den venligste Modtagelse”.⁵² At Kamma til gengæld har fundet det dristigt, at Baggesen trods det skete alligevel fandt vej til Bakkehuset, herom vidner hans nye Bakkehusnavn “Vovehalsen,” omend navnet også alluderede til tilnavnet på en af fangerne, der var undsluppet ved et oprør i Børnehuset, det senere Tugt- og Rasphus, på Christianshavn 25. juni 1817, og som Baggesen påstod at have fanget.⁵³

Efter alt at dømme blev forbindelsen mellem Rahbeks og Baggesen dog ikke af længere varighed. I efteråret 1817 var Baggesen på rejse rundt i Danmark, og efter hjemkomsten til København i slutningen af oktober er der tilsyneladende ikke vidnesbyrd om, at han besøgte Bakkehuset. Hvad grunden til afbrydelsen af forbindelsen har været, vides ikke, men Carl Heger tog på Kammas fødselsdag 19. oktober 1817 skridt til en forsoning med søsteren, som dog først blev en egentlig realitet, da Frederik Schmidt 13. februar 1818 overtalte ham til at gå med ud på Bakkehuset tre dage senere, efter at Kamma Rahbek havde sendt ham et brev, hvori hun antydede, at hendes død måske var nært forestående.⁵⁴ Og som nævnt ovenfor kom det også til en forsoning mellem Oehlenschläger og Rahbek senere på året ved Michael Rosings begravelse. Dermed har Baggesen vel selv anset Bakkehuset for lukket land, men et egentligt brud kom det ikke til, før han for sidste gang forlod Danmark i slutningen af september 1820.

Efter Baggesens afrejse blev der stille omkring hans personlighed, men hans sidste år blev præget af sorger. Hans ægteskab med den franskfødte Fanny Reybaz, der aldrig havde fundet sig til rette i København, var ikke lykkeligt, men alligevel var det smerteligt, da han mistede hende og deres søn Paul kort efter hinanden i 1822. Hertil kom økonomiske bekymringer, og en tid sad han oven i købet i gældsfængsel. Endelig led han under et svigtende helbred. Han var plaget af en nyresygdom, der tvang ham til at rejse fra badested til badested, uden at det hjalp. Det sidste års tid af sit liv opholdt han sig mest i Dresden, og herfra underrettede nogle af hans venner sønnen August Baggesen, der var officer og endte som general i den danske hær, om faderens tilstand. De gjorde det også klart, at det var ønskeligt, om August kom til Dresden for at hjælpe Baggesen. August Baggesen fik hurtigt den fornødne rejsetilladelse og tillige økonomisk støtte fra prins Christian (8.) og hertuginde Louise Augusta af Augustenborg, der tidligere havde været en af Baggesens

⁵² Baggesen, IV, 1856, s. 144.

⁵³ Boye, 1881, s. 110.

⁵⁴ Jacobsen og Brandt-Nielsen, II, 1969, s. 106ff.

Ill. 5: Caspar Johannes Boye (1791-1853). Fotografi efter litografi. (Det Kongelige Biblioteks Billedsamling).

velgørere.⁵⁵ Offentligheden var med andre ord ikke ukendt med Baggesens tilstand. Men det kom alligevel bag på selv sønnen, da han ankom til Dresden i begyndelsen af september 1826 og fandt “et hudbedækket Skelet, med et vildt Blik fra det matte Øie”.⁵⁶ Derfor besluttede de på sønnens forslag at rejse til København, så snart Baggesens tilstand tillod det, fordi han gerne ville gense sit fædreland inden sin død. Afrejsen trak imidlertid ud, og først 13. september forlod de endelig Dresden i en rejsevogn, som August havde købt til formålet. Den 28. september nåede de Hamburg, og her erklærede lægerne, at der ikke kunne være tale om at fortsætte rejsen til København. Baggesen havde kun få dage tilbage at leve i, og han døde da også om morgenen 3. oktober.⁵⁷

⁵⁵ Baggesen, IV, 1856, s. 435.

⁵⁶ Baggesen, IV, 1856, s. 436.

⁵⁷ Baggesen, IV, 1856, s. 447.

Allerede 23. september havde den københavnske avis *Dagen* meddelt, at Baggesen havde forladt Dresden af helbredsårsager og nu vendte tilbage til Danmark.⁵⁸ Den 6. oktober hed det, at han var ankommet til Hamborg, “men destoværre i en Tilstand, som lader befrygte hans Død”, og dagen efter nåede nyheden om hans død København.⁵⁹

Skønt Baggesen havde været så kontroversiel en skikkelse, som tilfældet var, gav dødsfaldet alligevel anledning til utallige nekrologer og mindedigte. Selv Oehlenschläger, der i øvrigt aldrig havde besvaret Baggesens angreb under det, der således lidt misvisende er blevet kaldt Baggesen-Oehlenschlägerfejden, bidrog med en epilog ved den mindefest, der blev afholdt i Det Kongelige Teater 15. februar 1827, hvor man i øvrigt også opførte hans sørgespil *Axel og Valborg*, fordi man pga. sygdom ikke som oprindeligt planlagt kunne spille Baggesens opera *Erik Eiegod*.⁶⁰ Mindefesten blev dog ikke totalt “erobret” af Oehlenschläger, som Baggesen-forskeren Leif Ludvig Albertsen har kaldt det.⁶¹ Inden *Axel og Valborg* opførtes et forspil af Caspar Johannes Boye, der i dag hovedsagelig kun er husket for salmen *Dybt hælder Aaret i sin Gang*. Her reciterede Johanne Luise Pätges, den senere fru Heiberg, Baggesens *Da jeg var lille (Der var en Tid, da jeg var meget lille)*, Anna Wexschall, den senere Anna Nielsen, sang *Naar Børn sig om mig slynge*, N.P. Nielsen deklamerede *Du Plet af Jord, hvor første Gang mit Øie* og operasangerinden Ida Wulff sang *Midnattens Maane gik Skyen forbi*.⁶²

Boyes bidrag til mindefesten var dog langt fra hans eneste indsats for at mindes Baggesen. Han påtog sig også hvervet som medudgiver af *Jens Baggesens danske Værker* (I-XII, 1827-32) sammen med den afdøde digters to sønner August og Carl herunder bl.a. redaktionen af den uudgivne fortsættelse af *Labyrinten*. Og endelig påtog han sig opgaven at oversætte Friederike Bruns mindedigt *Er ist dahin, der Sänger hoher Lieder*, hvilket som ovenfor nævnt gav anledning til en ikke uinteressant historie om Kamma's rolle i Guldalderens litterære miljø, fordi den ikke kun inddrog Boye men – naturligvis – Friederike Brun og i sidekulissen den unge fejrede digter og Baggesen-beundrer Johan Ludvig Heiberg.

Hvordan Kamma umiddelbart reagerede på meddelelsen om dødsfaldet vides ikke, men 20. november sendte hun C.J. Boye, der som ung havde haft sin gang på Bakkehuset, Friederike Bruns tyske mindedigt,

⁵⁸ Arentzen, VIII, 1878, s. 99.

⁵⁹ Arentzen, VIII, 1878, s. 100.

⁶⁰ Arentzen, VIII, 1878, s. 135f.

⁶¹ Albertsen, 1976, s. 18.

⁶² Arentzen, VIII, 1878, s. 136.

som hun efter anmodning fra forfatterinden bad ham oversætte. Kamma Rahbek må formodentlig have fået digtet samme dag, idet Fr. Brun netop 20. november sendte hende et brev som svar på et nu tabt brev, Kamma havde skrevet. Fr. Bruns brev kan forekomme noget springende og forvirrende. Indledningsvis fortæller hun om sit helbred og et kurophold i henholdsvis Wiesbaden og senere Schlangenbad for uden overgang og ganske umotiveret at skrive om Oehlschläger og et digt *Der erwachte Adler*, hun havde tilegnet ham i 1815, inden det videre hedder: "Dass das Eichhorn mich übersezzen nur wollte ist mir sehr lieb!" Da det forekommer ret uforståeligt, hvis "übersezzen" skulle gå på Fr. Bruns mere end ti år gamle digt, må det formodentlig snarere hentyde til hendes mindediget over Baggesen, som hun havde skrevet på hjemrejsen fra sit kurophold og fået trykt i Lübeck. At Kamma har kendt digtet, før Fr. Brun sendte det, fremgår også efterfølgende, idet hun må have peget på C.J. Boye som alternativ oversætter. Fr. Brun skriver nemlig: "Allein noch rührender für mein Herz, als schmeichelhafter ist mir Herrn Bojes Idun,⁶³ und ich sende also mit Freuden das beinahe letzte Exemplar Baggesens Freunde und Verehrer."⁶⁴ Hvordan Friederike Bruns mere eller mindre forvirrende og uforståelige brev end skal forstås, må det være denne sidste udtalelse, der danner baggrund for Kammass nedestående brev til C.J. Boye.

Bakkehuset d: 20de Nov: [1826]

Kiære Boye!

Ved at oversende Dem hoslagte Digt fra Fr: Brun, bør jeg ikke fortie Dem, at *jeg* har lovet hende at anmode Dem om Fordanskningen deraf, og at jeg endog har smigret hende med det Haab, at De vist kunde og vilde bruge det ved Udgaven af Baggesens Værker. Finder De nu, at jeg er gaaet for vidt i min Iver, saa maae De venskabelig tilgive mig denne, og betænke at flere Omstændigheder have forledt mig dertil. Først nemlig, at jeg under vor fælles Ven al den Ære hans Eftermæle kan faae /: skiøndt jeg naturligviis inderlig beklager, at han i visse barbariske Tider i levende Live maatte i hans eget Fædreneland savne den velfortjente Hæder, som Tydskland saa villig tit tildeelte ham:/ og dernæst at

⁶³ Det kan ikke oplyses, hvad der hentydes til. C.J. Boye synes ikke at have skrevet et digt med denne titel.

⁶⁴ Valore, 1989, s. 162.

jeg ogsaa under Fru Brun i hendes nærværende lidende Tilstand den Trøst og Glæde og Hæder, som derved vorder⁶⁵ hende til Deel, at hvad hun af sit Hjertes hele Fylde har talt til sin forevige kære Ungdoms Vens Roes, bliver saa bekjendt som mueligt og træder frem for danske Læsere *saaledes*, at det ikke allene bliver *hende* men *Baggesen* fuldkommen værdigt. Hun er allerede siæleglad og inderlig rørt og smigret af det Haab, jeg har givet hende, og af et Brev jeg fik idag fra hende med Digtet til Dem, seer jeg, at dette allerede har begejstret hende til den Grad, at hun indbilder sig at jeg allerede har bragt Sagen i Rigtighed med Dem. Derfor banker ogsaa Hjertet lidt i mig nervesvage Stakkel, indtil jeg hører hvad *De* siger dertil; thi skal jeg nu bringe hende tilbage fra den poetiske Lyksalighed[s] Høide paa hvilken jeg har ført hende op, turde det blive farligt for os begge. Hvad B: Sønner⁶⁶ angaae, da tør jeg love for, at De med Glæde samtykker, da de sikkert under deres Faders ældste og kæreste Veninde denne Trøst og Glæde. Og det er jo heller ikke uden Exempel, at man ved Udgaver af eminente Forfatteres Værker bruger saadanne Mindedigte, naar en eller anden mærkelig Omstændighed gjør det interessant, og anviser dem et passende Sted. Et saadant Sted mener jeg der findes i Baggesens Labyrinth for Fru Brun ved Capitlerne: Lyneborger Hede; mener De det samme skal det inderlig glæde mig. – Endnu har jeg ikke kunnet blive fortrolig med den Tanke, at Baggesen er *død*. Han syntes mig saa ganske skabt til *at leve*, da han til alle Tider og paa alle Steder kunde udspinde faa Livs-Øieblikke til en uhyre lang Traad, ved hans uendelige Mangfoldighed, og den mageløse Lethed hvormed han bevægede sig i alle muelige Former, saa at han i et eneste Øieblik kunde leve mere, end de fleste Mennesker leve i mange Aar; jeg mener naturligviis de tarveligtlevende,⁶⁷ paa hvilke vi have stor Overflødighed i vort kære Danmark. Rørende var det dog, at han hagede saa meget efter dette Danmark, og høist mærkeligt finder jeg ogsaa den Omstændighed, at han skulde finde sine Dages Maal just ved den fædrelandske Grændse,⁶⁸ som han Aaret 89 forlod med saamegen Frygt.⁶⁹

Tilgiv nu kære Boye! at jeg har sladdret Dem saa længe for, og beviis mig endelig det Venskab, at lade mig høre fra Dem *saasart som mueligt*; thi det er virkelig Alvor at Hjertet banker mig lidt i Livet. Deres vakkre

⁶⁵ Bliver.

⁶⁶ Carl (1793-1873) og August Baggesen (1795-1865).

⁶⁷ Som levede nøjsomt og sparsommeligt.

⁶⁸ Hertugdømmet Holsten hørte til 1864 under den danske konge.

⁶⁹ 1789-90 var Baggesen på rejse i Tyskland, Schweiz og Frankrig. Turen til Basel skildrede han i *Labyrinten* (1792-93).

og elskværdige Marie⁷⁰ beder jeg Dem hilse ret hjertelig fra mig, og naar De er saa god at skrive et Par Ord til mig, saa siig mig endelig, hvordan Deres lille tyske og lybske Søn⁷¹ lever; thi den lille Engel har interesseret mig uendelig meget fra den Tid jeg saae ham.

Tirsdag Morgen

Jeg seer med Forskrækkelse idag, hvormeget jeg har smurt sammen iaftes, men nødes til at sige som Bierring:⁷² lad gaae! da jeg har uendelig travlt, og altsaa slet ikke kan indlade mig paa, at putte dette i Kakkelloven – hvor det vist nok hørte hen – og skrive ordentligere til Dem. Jeg ender derfor med Bøn om venskabelig Overbærelse, og til denne føier jeg de venskabeligste Hilsner fra Rahbek til Dem selv og Deres kiære Marie.

Med Høiagtelse
Deres hengivne K:M: Rahbek.⁷³

Kamma Rahbeks brev vidner ikke alene om hendes store beundring for digteren Jens Baggesen, men også om at hun endnu en gang havde glemmt eller tilgivet ham hans mildt sagt taktløse hentydninger til Rahbek i tidligere tider. Man kan måske endog gå så vidt, at han i hendes optik i 1826 nærmest fremtræder som en martyr. Desuden fortæller det lidt om hendes litterære orientering og smag i forbindelse med forslaget om placeringen af Fr. Bruns mindedig i en kommende udgave af Baggesens *Labyrinten*. Såvel L.L. Albertsen⁷⁴ som Peter Braams Valore⁷⁵ fremhæver, at det tilhørte tidligere tiders mode at anbringe andres hyldestdigte i et digterværk, hvor de som regel stod i begyndelsen af bogen, dvs. som en slags reklame. Men om det egentlig har været tanken bag Kammars forslag kan måske diskuteres, eftersom hun forestillede sig, at Fr. Bruns digt skulle anbringes midt inde i bogen ved kapitlet om Lüneburger

⁷⁰ Maria Boye, f. Birckner (1796-1880), gift 1818 med C.J.B.

⁷¹ I 1826 havde Boye sønnerne Engelberth Michael Gottlieb Birckner (1819-45), Adolph Jonas (1823-91) og Carl (1825-92), men om det er en af disse, kan ikke oplyses. C.J.B. synes hverken at have haft en plejesøn eller tilknytning til Tyskland.

⁷² Niels Chr. Bjerring (1773-1840), overretsprokurator; havde boet i Kammars fader, Hans Hegers gård i Nørregade og bidraget med digte til Rahbeks *Charis*.

⁷³ Det Kongelige Bibliotek, NBD. 3. rk. Magasin.

⁷⁴ Albertsen, 1976, s. 22f.

⁷⁵ Valore, 1989, s. 85.

Heide. Det kunne snarere tyde på, at hun har tænkt sig, at de to tekster skulle spejle hinanden, således at Fr. Bruns digt blev en kommentar til Baggesens tekst.

Boyes svar indløb få dage efter.

Deres, mig meget behagelige Skrivelse, min høistærede Sanggudinde! modtog jeg i en, desværre! saare upoetisk Forfatning, afkræftet paa Sjæl og Legeme efter en smertefuld Sygdom, en tabt Proces, og paaførte Ærgrelser. Ikke desto mindre var det strax min Beslutning, at efterkomme Opfordringen, at fordanske det mig fra Fru Bruun tilsendte Digt over vor tabte Baggesen, hvis Tab har smertet mig for dybt, til at jeg skulde hidtil været istand til, at maale min Sorg efter Stavelsemaal, og sammenrime mit Savn – kun veed jeg ikke ret, hvorvidt hiint, forresten smukke Sørgedigt, vil kunne finde et passende Sted i den Afdødes samlede Værker, undtagen det maatte være i Fortalen, eller i hans Biographie.⁷⁶ Derom maae vi altsaa underhandle med August i Kiel, da jeg ikke egenmægtigen kan indføre et fremmed Arbeide imellem den Afdødes. Saasart mit Hoved kommer i behørig Orden, skal jeg oversætte Digtet; og beder jeg Dem imidlertid forsikkre Frue Bruun om, at jeg skal gjøre mig al mulig Umage.

Fra min lybske Søn, som De er saa god at interessere Dem for, har vi ikke ganske nylig havt Underretning, men have just derfor ingen Grund til at tvivle om hans Velbefindende. Om faae Maaneder skal han begynde at sidde, istedet for at ligge – en særdeles glædelig Forandring!

Marie, med mig, hilser Dem og Rahbek venskabeligst.

Deres ærbødig hengivne
J Boye

Søllerød d 23de Novbr. 1826⁷⁷

Som det fremgår af det ovenstående brev afviste Boye i realiteten tanken om, at oversættelsen af Friederike Bruns digt på en eller anden måde kunne trykkes i den kommende udgave af *Labyrinten*, men det stod samtidig hen i det uvisse, hvor digtet i givet fald ellers skulle tryk-

⁷⁶ August Baggesens *Jens Baggesens Biographie*, I-IV, udkom først 1843-56, og Fr. Bruns mindedigter er ikke optrykt eller omtalt i biografien.

⁷⁷ Det Kongelige Bibliotek, Collinske Brevsamling I,99.

kes. Under alle omstændigheder skrev Friederike Brun 1. december et brev til Kamma, hvor hun fortæller, at hendes mindedigter efter manges ønske kommer i en ny udgave, "wo eine Strophe wahr und viele kleine Correcaturen sind, die nur dem feinen Ohr begründet erscheinen," og hun skriver endvidere, at hun vil sende den til Rahbek og Boye.⁷⁸ Sammenligner man de to udgaver⁷⁹ er der ganske rigtigt en del mindre rettelser af typen "Gedankenstrom," der rettes til "Gedanken Strom" eller "Erinn' rung," som ændres til "Erinnerung," men der er dog også egentlige sproglige rettelser som f.eks. "klangvollste," som rettes til "tonreichste," "bewegt" ændres til "entzückt," "ätherreich" bliver til "ätherrein," og en hel verselinje rettes fra "Der, mehr Du schöpfest, desto voller fließt" til "Dem stets entschöpfet, mehr des Lichts entfließt." Men mest radikal er tilføjelsen af en hel strofe, der alluderer til Baggesens i dag måske kendteste digt "Da jeg var lille:"

So lang der Kindheit duft'ge Rosenklarheit
 Noch jedes guten Menschen Brust durchwallt,
 Sein: "Als ich klein war" mit dem Ton der Wahrheit
 Und Edens Anmuth, in uns wiederhallt.⁸⁰

I den nye udgave havde der i øvrigt også indsneget sig en pinlig trykfejl. Et udbråbstegn i 5. strofe, der handlede om prins Christians betydning for Baggesen var blevet til et spørgsmålstegn:

Als Unheilswolken donnernd ihn umzogen
 Warst Du ihm Ruh, ihm Labung, Heil und Glück?

i stedet for Lübeck-trykkets:

Als Unheils Wolken donnernd ihn umzogen
 Warst Du ihm Ruh, ihm Labung, Heil und Glück!

Hvornår Fr. Brun sendte Rahbek og Boye den nye udgave vides ikke, og ej heller hvornår Kamma modtog oversættelsen, idet det nedenstående brev fra Boye desværre er udateret, men det er formodentlig sket tæt op mod jul pga. Kammars efterfølgende svarbrev.

⁷⁸ Valore, 1989, s. 147.

⁷⁹ Se i øvrigt tillæg.

⁸⁰ Albertsen, 1976, s. 39ff.

Hermed det baggesenske Mindedigt, saa godt oversat, som det var mig mueligt under en Mængde prosaiske Forretninger! Jeg beder Dem tilstille Fru Bruun det, som jeg ønsker maa finde sig tilfreds dermed, og til hvem jeg overlader om hun vil lade det trykke særskildt, eller i et Blad (f.E: Aftenbladet⁸¹) eller aldeles ikke.

Et Digt, jeg har selv skrevet til Baggesens Minde,⁸² og som skal benyttes ved en festlig Leilighed, skal jeg i sin Tid tage mig den Frihed, at tilstille Dem og Fru Bruun.

Marie beder Dem og Rahbek venskabeligen hilsede.

Deres ærbødige hengivne
J Boye

ESkr. Gid jeg kunde sende Dem til Arv og Eie den sande Undskyldning for disse Liniers utilbørlige Afjadsken – en stor Regnskabs-Protocoll, med mange dyrebare, prosaiske Skatte i!⁸³

Kamma har formodentlig straks sendt Boyes oversættelse videre til Friederike Brun, som 23. december kommenterede oversættelsen: “Das Gedicht ist herzlich und gut übersetzt und ich vermochte nicht selbst es so gut zu machen.” Men der var dog et par mindre detaljer, som hun ikke var helt tilfreds med. I anden strofe havde fru Brun skrevet: “Die Zither tönt nicht mehr von leichten Scherzen,” men Boye havde oversat “Zither” med “harpe.” Det var imidlertid efter hendes mening ikke ligegyldigt, om man brugte det ene eller det andet musikinstrument: “denn auf der Harfe scherzt man nie.” Hendes anden kommentar gjaldt følgende strofe:

So lange Daniens Sprache lieblich klinget
Im Minnelied und leicht gewobnem Scherz;
So lang sein *Heilig* durch die Himmel dringet,
Lebt *Baggesen* in seines Volkes Herz!

I såvel Lübeck- som Københavnertrykket er der en enslydende note til tredje verselinje, der lyder: “Sein Heilig, Heilig, Heilig, aus seinem un-

⁸¹ *Nyt Aftenblad* gik ind 31.12.1826.

⁸² *Jens Baggesens Mindefest*, 1827. Digtet blev som ovenfor nævnt anvendt ved mindefesten i Det Kongelige Teater.

⁸³ Det Kongelige Bibliotek, Collinske Brevsamling I,98.

sterblichen Oratorio: *Christi Tod.*” Boye havde åbenbart udeladt noten, idet det hedder: “Man sieht nicht dass Baggesen heilig! heilig! heilig! als sein Werck zitiert ist – weswegen auch die Note weggelassen ward!” Hertil kom, at Fr. Brun ønskede en udvidelse af noten: “Da aber heilig! heilig! heilig! die letzten dänischen Worte waren, die seine sterbenden Lippen aussprachen welches ich erst in Nyborg erfuhr v. den Söhnen als das Gedicht schon gedruckt war – bitte ich inständig die Stelle zu verändern.”⁸⁴

Hvornår Kamma har modtaget Fr. Bruns brev vides ikke, men 1. juledag viderebragte hun hendes kommentarer.

Bakkehuset d: 25de Dec: [1826]

Kiære Boye!

Fru Brun, som i denne Tid er meget *smertefuld* syg, takker Dem ved mig *uendelig meget* for Deres *skønne* og *hjertelige* Oversættelse af hendes Digt, og haaber, De ikke tager hende ilde op, naar hun beder Dem om *to* smaae Forandringer, hvilke – som De vil see – hun ikke i æsthetisk Henseende, men af særdeles Grunde ønsker foretaget. Den Første af disse Forandringer er i anden Strophe, hvor Hun ønsker *Zithar* istedet for *Ha[r]pe*, fordi man ikke bruger Harpen *til Spøg*, men vel Zitharen til baade Spøg og Alvor. Det andet Sted er i 12te Strophe, hvor hun ønsker hans *Hellig!* udtrykkelig berørt som *hans Værk*, og Grunden til dette Ønske er, at hun først i Nyborg af Sønnerne erfoer, at: hellig! hellig! hellig! vare de sidste danske Ord, som hans døende Læber udtalte, og at dette har rørt hende saa uendelig meget. Hun glæder sig særdeles til *Deres Digt* og takker forud for Deres Godhed, at ville sende hende det. Jeg takker ogsaa paa mine egne Vegne, baade for den Fornøielse, jeg har ivente, og den, jeg har nydt ved Deres saa særdeles skønne Oversættelse, som jeg med den største Fornøielse har afskrevet. Fættren⁸⁵ skriger bestandig paa at faae Oversættelsen til Aftenbladet, og idag har han forlangt den til *Onsdag*,⁸⁶ som jo er umueligt, da De jo først maa have dette Brev og vi Svar fra Dem, inden Digtet kan trykkes. Jeg har ogsaa hørt, at Aftenbladet gaaer ind, hvor mener De i saa Fald Digtet burde trykkes? Rahbek beder mig i dette Øieblik ogsaa paa hans Vegne

⁸⁴ Valore, 1989, s. 162.

⁸⁵ A.E. Boye havde været redaktør af *Nyt Aftenblad* til 31.1.1826, da Ove Thomsen overtog det. Hvilken tilknytning han derefter evt. har haft til bladet kan ikke oplyses.

⁸⁶ 27.12.1826.

at takke Dem for Deres Oversættelse – De har vel af Bladene erfaret, at her er begyndt lidt Vrøvl i Anledning af Theater-Festen for Baggesen, over hvilket Vrøvl Rahbek har ærgret sig meget; thi han siger virkelig af Hjertet:

Let all his faults sleep in his mournful chest,
And there for ever with his ashes rest!
His style was witty; tho' he had some gall:
Something he might have mended – so may all!⁸⁷

Det er nu høi Tid – maaskee allerede for sildig – at ønske Dem og Marie, og Deres sikkert nydelige og interessante Glutter (: jeg vil dog haabe at ingen af dem kan maale sig med den allerkjæreste Gottlieb,⁸⁸ i hvis velsignede Øine jeg, selv inden han begyndte at tale med mig, kunde læse alt Fromt og Hjerteligt og Godt :) en glædelig Juul!

Den store Regnskabs-Protocoll, De er saa god at ønske, De kunde sende mig til Arv og Eie, modtager jeg med Fornøjelse, naar De vil love mig, at ville modtage, ligeledes til Arv og Eie, alt mit Pap og Liim og Klister etc: etc:

Men nu maae Brevet afsted, altsaa kun i Hast min hjerteligste Hilsen til Marie, og vor gientagne tredobbelte Tak for Deres skjønne Oversættelse.

Med Agtelse og Hengivenhed
Deres K:M: Rahbek

[Udskrift:]

Herr C.J. Boye.

i

Søllerød.⁸⁹

Boyes svar synes ikke bevaret, men af den trykte udgave ses, at han tog Fr. Bruns ønsker til efterretninger. Han valgte imidlertid et tredje musikinstrument, lyren, frem for harpen i den endelige udgave. Når det gjaldt noten, skrev han i stedet: “Hans Hellig! Hellig! Hellig! af hans udødelige Oratorium Christi Død; disse vare de sidste danske Ord, som hans døende Læber udtalte.”⁹⁰

⁸⁷ Citatet er ikke identificeret.

⁸⁸ Engelbert Michael Gottlieb Birckner Boye (1819-45).

⁸⁹ Det Kongelige Bibliotek, NBD. 3. rk. Magasin.

⁹⁰ J.L. Heiberg (red.): *Kjøbenhavns flyvende Post*, Nr. 6, 19.1.1827.

Kammas rolle var dog langt fra udspillet endnu. Det var stadig et problem, hvor oversættelsen skulle trykkes. *Nyt Aftenblad* måtte udelukkes, da det, som antydte af Kamma, gik ind, men hvem der har foreslået *Kjøbenhavns flyvende Post*, som Johan Ludvig Heiberg udgav, og hvis første nummer udkom 1. januar 1827, kan ikke afgøres, men af det nedenstående brev kunne noget tyde på, at det var Rahbeks gode ven og meddirektør på Det Kongelige Teater Jonas Collin (1776-1861). Fr. Brun var det i hvert fald ikke, idet hun i et udateret brev til Kamma skriver: “Ich finde es sehr passend, dass die Ode gerade jetzt erschien und so bald Hr. Boje mit den Veränderungen fertig ist. Auch dass solche in unseres jungen Freundes Flyvende Post erschien bin ich sehr zufrieden, wenn er nähmlich etwas von mir in demselben aufnehmen will – denn er hat sich ganz von mir abgewandt ohne dass ich wusste warum er mir, ja meinem ganzen Hause seine Gegenwart entzieht, die uns von jeher so angenehm war und deren Werth wir immer zu schätzen wussten”.⁹¹ De sidste bemærkninger hentydede til, at det Brunske hus efter Idas bryllup havde mistet sin tiltrækningskraft for Heiberg.

Igen blev Kamma mellemmand. Den 11. januar 1827 sendte hun oversættelsen til Heiberg sammen med et brev, hvori det bl.a. hed: “Efter Etatsraad Collin’s Ønske /: og med Fru Brun’s Tilladelse /: sender jeg ham nu Boye’s Oversættelse af Digtet over Baggesen. Rahbek har, med Boyes Fuldmagt, gjort et Par ganske ubetydelige Forandringer, som hun ønskede, og derved har det været mig mueligt, at sende det før ind, end hvis jeg skulde ventet efter Forandringerne fra Søllerød. Jeg selv er meget fornøiet med at dette Digt kommer i Din spanske⁹² : Din flyvende Post. Men een Ting maae jeg bede Dig om, nemlig at bringe lidt Orden i Noterne; thi det er “keine lyrische, sondern eine verdriessliche Unordnung”,⁹³ som der findes. Jeg sender Dig herved Originalen, for at Du kan see, at Boye er temmelig uskyldig i Confussionen. Naar Du i Oversættelsen efterseer 1 og 2 Note, og i Originalen 1 og 4 Note, saa vil Du opdage adskillige Mærkværdigheder, hvoraf den meest paafaldende er den, at Fru Brun paa sin Hjemreise er kommet til Lübeck – hvor Digtet er trykt – førend til Cassel. At

⁹¹ Valore, 1989, s.163.

⁹² Allusion til Heibergs Bakkehusnavn “Den Spanske”, fordi han i sin ungdom dyrkede studiet af spansk (Otto B. Wroblewski: Bakkehussproget. *Museum. Tidsskrift for Historie og Geografi*, 1896, Første Halvbind, s. 22).

⁹³ Vistnok en reminiscens fra Boileaus “L’Art poetique” (1674), hvor oden karakteriseres som “un beau désordre”. Udtrykket “lyrisk Uorden” indgik i Bakkehussproget som en hyppigt benyttet vending (Dreyer, III, 1994, s. 15).

Digtet er skrevet, inden hun vidste noget om Baggeseens Død, lader jeg passere, thi det er dog tænkeligt; men den forfærdelige Omvei [...] kan jeg slet ikke faae i Hovedet, af En, der har reist saameget som Fru Brun”.⁹⁴

Hvordan og hvornår Jonas Collin, der bl.a. kendte Heiberg fra Det Kongelige Teater, hvor han havde haft stor succes med sine vaudeviller, er blevet inddraget, vides ikke. Som det fremgår, har der i øvrigt tydeligvis været store problemer med noterne og nedskrivningstidspunktet for digtet. Mærkeligt nok sad Heiberg problemerne overhørig. Som det fremgår nedenfor, hedder det i note 1, at digtet er skrevet på Lüneburger Heide, og i note 2, at hun på nedskrivningstidspunktet kun vidste, “at han hentæret af en ulægelig Sygdom, og af Længsel efter Fædrelandet, var afreist fra Marienbad i Bøhmen,” samt at hun erfarede hans død i Kassel.

Boyes oversættelse blev trykt i *Kjøbenhavns flyvende Post* Nr. 6, 19. januar 1827, og fire dage senere skrev Friederike Brun et brev til Kamma, at hun dagen før havde læst digtet: “gern sähe ich Rahbecks Umarbeitung der 3ten Strophe – allein so wie es ist däucht es mich leidlich, dem Heilig ist aber nur durch die Anm. Verständlichkeit geworden. Das Ganze nimmt sich aber recht gut aus, und wie gesagt, ich könnte es nie selbst so gut machen und bitte Sie dem verdienstvollen Herrn Boje, von dem ich nur wahr gutes und liebes höre, meinen verbindlichsten Dank und meinen Wunsch einer näheren Bekanntschaft auszusprechen”.⁹⁵ I brevet kunne hun i øvrigt også fortælle, at A.P. Liunge havde trykt den tyske original i tidsskriftet “Hertha”⁹⁶

Kammas rolle som mellemmand var dog ikke helt slut endnu, som det fremgår af det følgende brev.

Høistærede!

Som jeg haaber og formoder, har Fru Bruun erholdt en Deel Ex: af det oversatte Digt over Baggeseen? er det ei endnu skeet, da er Skylden ikke hos mig.

Fra Aug: Baggeseen har jeg havt et Par Breve, og, blandt andre, Et, hvori jeg anmodes om at skaffe ham adskillige Værker, der ere nødvendige for Udgivelsen af Faderens Arbeider. De af disse, som muligen De

⁹⁴ Morten Borup (udg.): *Breve og Aktstykker vedrørende Johan Ludvig Heiberg*, II, 1948, s. 26.

⁹⁵ Valore, 1989, s. 147f.

⁹⁶ *Hertha*, 1827, s. 162ff.

kunde bidrage til at bringe tilveie med Rahbeks og maaskee tildeels ved Fru Bruuns Medvirkning, vil jeg anføre her, da jeg veed, De ikke tager mig denne Anmodning paa sal: Baggessens Vegne, ilde op. Bøgerne, der omspørges, ere som følger:

- a) *Samling af Poesier*, paa *Iversens* Forlag; 1783 og 1784.
- b) *Poesier*, hos *Schultz*; 3 Saml. 1787 og 88.
- c) *Nytaarsgave for Damer*, hos *Paulsen*. 3 Aargange.
- d) *Charis*; 2de Aargange.
- e) *Beyträge zur Geschichte der franz: Revolution – af? – hvori findes: “Apologie des Teufels,”* og: *ueber die eigentlichen Hautpstände* – og endelig:
- f) *Lavaters, Manuscripten für Freunde*.

Kan og vil De og Rahbek opspore Noget heraf vil de tree B^{er} være Dem meget forbundne.

August har glædet sig meget over et Par Breve fra Frue Bruun.

Naar jeg kommer til Byen, haaber jeg at faae Stunder til at gjøre Dem min Opvartning.

Marie beder, med mig, Dem og Rahbek hjerteligen hilsede!

Deres hengivne
J Boye.

Søllerød Præstegaard d 24 Jan. 1827.⁹⁷

Kamma Rahbek svarede ham straks.

Bakkehuset d: 26 Jan [1827]
Fredag Aften.

Kiære Boye!

Jeg skynder mig at sende Dem, hvad jeg har af de forlangte Bøger, og De kan være overbeviist om, at baade R. og jeg ville gjøre os al muelig Umage for at opdrive det Manglende, som jeg da ufortøvet skal sende Dem.

Af Deres skønne Oversættelse af Fru Brun's Digt, har jeg for nogle Dage siden modtaget 6 Exemplarer, hvoraf jeg selv beholdt Eet, og sendte ufortøvet Fru Brun de 5. Gierne havde jeg seet, at hun havde

⁹⁷ Det Kongelige Bibliotek, Collinske Brevsamling I, 100.

faaet disse Ex., inden hun havde seet og læst Digtet i den ikke meget høit flyvende Post (Den blev rigtignok drevet i Veiret ved dette Digt; men jeg frygter den daler snart igien) men uagtet det kom lidt seent, var hun dog meget glad derover, og gientog sin Roes over Oversættelsen, som og Takken med disse Ord: "Ich bitte Sie dem verdienstvollen Herrn Boye, von dem ich immer mehr Gutes und Liebes höre, meinen verbindlichsten Dank, und meinen Wunsch einer näheren Bekanntschaft auszusprechen." Jeg beder Dem ogsaa ret meget, at De vil unde hende den Glæde Deres Bekiændskab vil gjøre hende. Hun er det sandelig værd, og De har hende dog saa nær ved Haanden, naar De er i Khavn. Ogsaa er jeg vis paa, at *De* ikke efter sædvanlig Praxis har construeret Dem selv en Fru Brun, af alt det Forunderlige De kan have hørt om hende, og venter derfor heller ikke, at De har noget imod, at gjøre hendes personlige Bekiændtskab, hvorved der dog i Grunden kun er een Ubeqvemmelighed, men som De jo er vant til i Deres Familie, nemlig at hun er meget tunghør.

Jeg kan ikke beskrive Dem, hvor glad jeg blev ved igjen at faae Brev fra Dem; thi jeg frygtede halvveis, at vor Correspondence nu var endt, og det vilde jeg dog saa nødvendig have. I flere Dage havde jeg allerede burde skrevet til Dem; men jeg har havt saa travlt med en lille Jubel-Gave til Ove Malling,⁹⁸ hvilken jeg først for lidt siden har faaet færdig. For den pæne Inskriptions Skyld, maae jeg dog sige Dem hvad det er. Da jeg stammer ned fra en Papir Fabrik,⁹⁹ vil De let begribe, at Stadsen er af *Pap*; men jeg kan dog forsikkre Dem, at man ikke mærker Papiret. Det er en Egekrands af gyldne Blade bundet sammen med to, egentlig fire, gyldne Baand. Paa det øverste af disse Baand staaer med store romerske Bogstaver: Tu aliis patria tibi;¹⁰⁰ og de andre Baand er prydede med Navn, Aarstal og Datum. Krandsens Bestemmelse er forresten til at hænge paa Væggen og stikke smaae Kort; Billetter etc. bag Bladene. Guldmedallien, som han skal have imorgen, skulde først Posten bringe i dag og i Tilfælde den ikke er kommet, maae han nøies med en Tegning deraf.¹⁰¹ Jeg havde meget endnu at sige Dem; men da

⁹⁸ Embedsmand og forfatter (1747-1829). Ove Malling kunne 27.1.1827 fejre 50-års jubilæum som embedsmand.

⁹⁹ Kamma Rahbeks morfar Johan Drewsen d.y. (1715-76) havde Strandmøllen nord for Taarbæk, hvor man bl.a. fabrikerede papir til de danske pengesedler.

¹⁰⁰ Latin: Du giver til andre, dig giver fædrelandet dette. (Venligst oplyst af seniorforsker, cand.phil. Niels W. Bruun, Det Kongelige Bibliotek).

¹⁰¹ I anledning af jubilæet fik Malling overrakt en medalje præget til hans ære af G.D. Loos i Berlin efter tegning af G.F. Hetsch.

jeg før blev afbrudt af et Par Koner med Besøg, og det nu snart er *Nat*, maae jeg udsætte det til beqvemmere Tid. Dog kan jeg ikke bare mig for foreløbigen at takke Dem, for den overordentlige Nydelse jeg havde den Aften Rahbek forelæste mig Deres mageløs deilige Efterspil – eller hvad det er – til den Baggenseske Mindefest.

Marie hilses venligst af os begge, saavel som De selv!

Deres
hengivne K:M: Rahbek.

E:Sk. Jeg maae endnu tilføie, at jeg af den Schultziske Poesiesamling kun sender Dem første og tredie Samling, og af de tvende andre vil afskrive for Dem, hvad deri findes af B. Dette gjør jeg, for at lette os begge Forsendelsen; thi da jeg har et complet Exemplar behøver De ikke at sende mig de tvende Sandsigere tilbage. Den Iversenske Samling kan De ogsaa beholde. Det Manglende af denne vil R. skaffe.¹⁰²

Om C.J. Boye gjorde Friederike Bruns bekendtskab vides ikke, og det samme gælder en fortsat korrespondance med Kamma Rahbek, men i Det Kongelige Biblioteks samlinger ligger kun de tre ovenstående breve. Da Kamma Rahbek ellers gemte alle breve, hun modtog, har kontakten med C.J. Boye sandsynligvis ikke fortsat, men som det er fremgået, spillede hun altså en central rolle som mellemmand omkring oversættelsen af Fr. Bruns mindedigt. Mere interessant er dog i større psykologisk og ånds- og smagshistorisk perspektiv det syn, hun anlægger på Baggesen ved hans død. Som det er fremgået, var hendes holdning meget skiftende til ham gennem årene. Man kunne måske endog fristes til at karakterisere den som holdningsløs. Men det vil nok være at drage en for vidtgående konklusion. Snarere vidner den dels om hendes evner til at tilgive dels og sidst men ikke mindst om Baggenses udstråling. Selv på trods af den efter sædvanlig målestok mest utilbørlige opførsel kunne han charmere sine omgivelser og opnå tilgivelse gang på gang. Og hertil kom selvfølgelig hans digtning, som for hovedpartens vedkommende til stadighed vakte Kamma Rahbeks beundring.

¹⁰² Frederiksberg Bibliotek. Brevet er fejlagtigt katalogiseret under Kamma Rahbeks breve til A.E. Boye.

TILLÆG

SEINER KÖNIGLICHEN HOHEIT
DEM PRINZEN
CHRISTIAN
VON DÄNEMARK
EHRFURCHTSVOLL GEWIDMET
VON
FR. BRUN, geb. MÜNTER

Baggesen

Er ist dahin, der Sänger hoher Lieder,
Gesendet der Gedanken Adlerflug!
Es schwebt nicht mehr das strahlende Gefieder,
Das uns empor zu lichten Fernen trug!

Es schlägt nicht mehr das zarteste der Herzen,
Gebrochen ach, durch bittres Seelenweh!
Die Zither tönt nicht mehr von leichten Scherzen,
Sanft wechselnd mit des strengen Denkens Höh!

Mein Fürst! sein Freund, tief wirst Du mit mir trauern,
Dass Daniens tonreichste Harfe schweigt!
Nicht mehr entzückt, oft voll von stillem Schauern
Dein Kennerrohr sich den Akkorden neigt:

Die brausend bald wie sturmbewegte Wellen,
So uferlos in dunkle Fernen fliehn,
Bald zwischen Blumenküsten reizend schwellen,
Und Herz und Geist und Seele mit sich siehn!

In Freud' und Leid dem Freunde gleich gewogen,
Im frohen wie im herbesten Geschick –
Als Unheilswolken donnernd ihn umzogen,
Warst Du ihm Ruh, ihm Labung, Heil und Glück?

Einst hier auf öder freudenleerer Heide,¹⁾
Wo der Gedanken Strom in Sand zerrann,
Entsprudelt ihm der volle Born der Freude,
Ein duft'ger Springquell perlend himmelan!

Da blühten wir in froher Jugendfülle, ²⁾
 In reiner Freundschaft seligstem Erguss!
 Ach stiller wird es um mich, stille – stille!
 Nur in Erinnerung such ich Vollgenuss.

O schlummre süß, auf junger Engel Flügeln
 Sanft eingewiegt, Du mein Immanuel! ³⁾
 Erwach' anf rosumblühten Myrthenhügeln,
 Doch nicht an des Vergessens dunkelm Quell!

Nein! wo von Thron des Wahrheitstromes Welle
 Sich unter Palmen ätherrein ergießt;
 Da löscht' den nie gestillten Durst am Quelle,
 Dem stets entschöpfet, mehr des Lichts entfließt.

O Du sein Volk! Sein letztes bange Sehnen,
 War in der Muttererde Schoos zu ruhn!
 Es brach sein Aug' in diesen Wehmuthsthränen!
 Ach, in der Fremdlingserde ruht er nun! ⁴⁾

So lang der Kindheit duft'ge Rosenklarheit
 Noch jedes guten Menschen Brust durchwallt,
 Sein: "*Als ich klein war*" mit dem Ton der Wahrheit ⁵⁾
 Und Edens Anmuth, in uns wiederhallt.

So lange Daniens Sprache lieblich klinget,
 Im Minnelied und leicht gewobnem Scherz;
 So lang sein *Heilig* durch die Himmel dringet, ⁶⁾
 Lebt *Baggesen* in seines Volkes Herz!

Drum brecht Cypressen, brecht des Lorbeers Aeste,
 Wallt zu der Stadt, in der sein Herz ihm bracht;
 Führt heim des hohen Dichters heil'ge Reste,
 Hallt Klagetöne, hallt dem Zuge nach!

Zieht ihm entgegen, holde Jungfrau'n Chöre,
 Die feiernd oft im süßen Lied er sang;
 Dem Sohn der Unschuldgrazie zur Ehre,
 Ertöne sanft der süßen Stimmen Klang!

Dann ruhe still, benetzt von unsern Zähren,
 Du unsers hehren Sängers heil'ger Staub,
 Nicht Frühlingskränze soll dein Grab entbehren,
 Nicht das geweihte immergrüne Laub!

- 1) Dieses Gedicht ward auf der Lüneburger Heide geschrieben, welche ich im Jahre 1789 mit dem verklärten Freunde durchreiste. Sein unnachahmliches *Labyrinth* war zum Theil Ausbeute dieser Stunden.
- 2) Die Verfasserin war seit ihrem 24sten Jahre Freundinn des ihr um einige Jahre mehr, gleichaltrigen Dichters.
- 3) So hatte, wie bekannt, Baggesen sich selbst aus Enthusiasmus nach dem tiefen Denker *Immanuel Kant* genannt.
- 4) Als dies Gedicht verfasst war und gedruckt ward, wusste die Verfasserinn über ihres Freundes letzte Schicksale und sein Ende nur: dass Er schon hoffnungslos darnieder liegend, und von Sehnsucht nach der Heimath verzehrt, von Marienbad in Böhmen abgereist sey. In Cassel erfuhr sie zufällig, das er in Hamburg in Freymaurerhospital gestorben, und wie sie fürchtete, dort begraben sey. Dies zu Erklärung der sechs letzten Strophen des Gedichtes.
- 5) Worte aus seinem von der ganzen Nation auswendig gewustem Gedichte: "Der var en Tid, da jeg var meget lille."
- 6) Sein Heilig, Heilig, Heilig, aus seinem unsterblichen Oratorio: *Christi Tod*.

Kjøbenhavns flyvende Post N° 6. 19. januar 1827.

Baggesen

Et Mindedigt
af
Fr. Brun, fød Münter.
Fordansket ved C.J. Boye.

Deres Kongelige Høihed
Prinds Christian af Danmark
med Ærefrygt tilegnet
af
Forfatterinden.

Han er ej meer, den høie Danmarks Sanger!
 Ei Ørnevingen meer han folder ud;
 Ei meer i al sin Straaleglands den pranger
 Paa Sangens Høiflugt med vor Aand til Gud!

Det slaaer ei meer, det ømme Digterhjerte!
 Held det! Hver Livets Krænkelser er glemte!
 Ei Lyrens Skjemt bortsynger meer vor Smerte,
 Ei meer for Tankens Alvor er den stemt.

Den rige Harpes fulde Tone tier!
 O, Fyrste! Du vil sørge tungt med mig!
 Dens dybe, underfulde Harmonier
 Forstod Din Aand, og de bevæged' Dig.

Snart bruste de, som Havets stegne Vande,
 Der rulle fjernt, begrændst af ingen Kyst;
 Snart trilled' de, med Nyn, med Blomsterstrande,
 Med Fryd for Tanken og til Hjertets Lyst.

I hver hans Skjæbnes Vexling, huld den Samme,
 Du var hans Kummings fyrstelige Ven,
 Naar Modgangs Sky steg med sin Tordenflamme;
 Hans Lyst, naar Himlen blaanede igjen!

Paa denne øde, blomsternøgne Hede, *)
 Hvor tørstigt Sommersand drak Tankens Elv,
 Fremsprang engang et Væld af hellig Glæde,
 Med Draabens Perle, reen, som Himlen selv.

Da blomstrede os her et Ungdoms Eden,
 I saligt Venskabs rene Himmellyst – –
 Ak! ene – ene staaer jeg nu paa Heden;
 Nu trøster kun Erindringen mit Bryst!

Sov sødt i Fred, paa unge Engles Vinger
 Søvnvugget blidt, Du, min Immanuel!
 Paa Myrthehøie, Rosers Hegn omringer,
 Vaagn op, men ei ved Glemsels dunkle Væld!

Nei! hvor fra Thronen Sandheds Elv udflyder,
 Som Æther, klar, i Ly af Palmers Tag,
 Ustillet Tørst sin Livsdrik Kilden byder,
 Af Lyset dobbelt fyldt ved hvert et Drag. –

Med bange Ønsker længtes han saa saare,
 At hvile, Danmark, i Dit Moderskjød;
 Hans Øie brast med denne Veemodstaare,
 Og ak! et fremmed Land ham Gravsted bød! **)

Saalænge Uskylds fromme Taarer trille
 Ved Duft af Barndomsmindets Rosenflor,
 Skal Hjertets bedste Sang: "Da jeg var lille,"
 Gjenlyde sødt, saavidt som Bøgen groer!

Saalænge Dannersproget lifligt toner
 I Minneqvad og zephyrvinget Skjemt,
 Og "Hellig, Hellig" ***) naaer mod Herrens Throner,
 Han aldrig bli'er i Danmarks Hjerter glemt!

Saa vandrer da til Staden, hvor han døde!
 Hent Laurbærløv, og bryd Cypressens Green!
 Ham følge Klager! Sorg gaae ham imøde,
 Naar hjem I bringe Skjaldens hellige Been!

Gaaer, Jomfruer! gaaer ham med Chor imøde!
 Til Eders Priis saa sødt hans Harpe klang.
 Lovsynger huldt hans Navn med Toner søde!
 Ham vied' Uskylds Gratie til Sang.

Hviil saa i Gravens Fred, Du høie Digter!
 Vor Taare falder paa Dit hellige Støv.
 Ei noget Foraars Flor Din Gravhøi svigter,
 i Digtergudens evigunge Løv!

*) Dette Digt blev skrevet paa Lyneburgerhede, som Forfatterinden i Aaret 1789 giennemreiste med den nu hedenfarne Sanger.

**) Da dette Digt blev skrevet og trykt, vidste Forfatterinden ei mere om sin Vens Skjæbne, end at han, hentæret af en ulægelig Sygdom, og af Længsel efter Fædrelandet, var afreist fra Marienbad i Bøhmen. I Cassel erfoer hun tilfældigvis, at han var død i Hamburg, i Frimurerhospitalet, og frygtede nu for, at han ogsaa skulde være begravet der.

***) Hans Hellig! Hellig! Hellig! af hans udødelige Oratorium Christi Død; disse vare de sidste danske Ord, som hans døende Læber udtalte.

SUMMARY

KIRSTEN DREYER: *Lübeck lies south of Kassel. About two letters from Kamma Rahbek and a commemorative poem by Friederike Brun*

In 2012, the Royal Library acquired two letters from Kamma Rahbek, b. Heger (1775–1829) to the priest and poet C.J. Boye (1791–1853), dated 20 November and 25 December without any year, though both can be dated to 1826 since they concern Boye's Danish translation of female writer Friederike Brun's (1765–1835) commemorative poem for poet Jens Baggesen (1764–1826), who died on 3 October 1826 and Kamma Rahbek's role as a literary intermediary. The letters are part of a correspondence made up of a total of six letters that had previously been mentioned in connection with Baggesen and Brun's friendship, but never printed in their entirety. From a broader perspective, the exchange of letters is a valuable source of information about Kamma Rahbek's relationship with Jens Baggesen and her role as hostess at Bakkehuset in the then rural Frederiksberg outside of Copenhagen, which was a meeting point for cultural figures, including Adam Oehlenschläger (1779–1850) and Hans Christian Andersen (1805–75).

Kamma Rahbek was married to author and critic Knud Lyne Rahbek (1760–1830), a typical figure from the Enlightenment and the emotion movement at the end of the 18th century. Even though she is often portrayed as the muse for poets of the Danish golden age and a facilitator, she was far from being unequivocally enamoured of Romanticism and the Romantic Poets, but shared to a great degree her husband's tastes.

This is expressed by her view of, among others, Jens Baggesen, who certainly was an exponent of emotion. However, this was highly changeable during the years and was contingent on the latter's view of Rahbek. Rahbek and Baggesen had been friends during the 1780s but in 1789 they fell out over some satirical epigrams that Rahbek had written and they first became reconciled in 1806 when Rahbek welcomed Baggesen with an ode he had written after Baggesen had been living abroad for a number of years. He became a regular guest at Bakkehuset and he wrote an elegy to Kamma, *Afskeds-Rosen* (Parting's Rose), when in the autumn of 1806 she had given him a rose. In the spring of 1807, Rahbek and Baggesen fell out again when, Baggesen published *Giengangeren og han selv, eller Baggesen over Baggesen* (The repeater and himself, or Baggesen on Baggesen) where he attacked Rahbek. Shortly afterwards, Baggesen temporarily left Denmark and did not return until 1813. A highly critical review of a play at the Royal Danish Theatre where Rahbek was a member of the board of directors, showed that Baggesen had not changed his view of his former friend in the intervening years. On the contrary, in March 1814 he published *Pindsvinet, en allegorisk Fortælling* (The Hedgehog, an allegorical Tale), which was a strong personal attack on Rahbek. Even though Kamma was incensed, she still forgave him a couple of years later when he wrote *Elegi til Fru Professorinde Rahbek, fød Heger* (Elegy for Madam Professor Rahbek, born Heger), even though she initially refused his attempt at reconciliation. During the winter of 1816–17, they met on occasion at Friederike Brun's home and during the summer of 1817, Baggesen visited Bakkehuset accompanied by Mrs Brun. Their friendship apparently cooled quickly after that though there was no falling out and after Baggesen left Denmark for the last time in 1820 to travel to France, which had become his home, there was no more contact between them.

Kamma's immediate reaction to the news of Baggesen's death in Hamburg after a long illness is not known, but the mentioned exchange of letters between her and C.J.

Boye, reveal that she operated as a literary intermediary when Friederike Brun's commemorative poem written in German was translated into Danish. She also expresses that she missed in Denmark the "well-earned" adulation that he had often enjoyed in Germany, since he wrote a great deal of his works in German. In addition, the letters show how she thought about how best to publish the commemorative poem and she wondered about the contradictions in the original German. The collaboration with C.J. Boye did not stop with the publication of the Danish translation in the young poet and critic Johan Ludvig Heiberg's new periodical *Kjøbenhavns flyvende Post* (Copenhagen's Flying Post), but the last letters also reveal that Kamma Rahbek also helped Boye in acquiring first editions of a number of Baggesen's works so that he and the sons Carl and August Baggesen could use them for the publication of *Jens Baggesens danske Værker* (The Danish Works of Jens Baggesen).

